

DĀMA NĀVE NEŠĶIRO

KRITIĶU ĪSVIEDOKĻI PAR LATVIJAS NACIONĀLĀ TEĀTRA IZRĀDI "EGLES STĀSTI" INĀRAS SLUCKAS REŽIJĀ

BAIBA KALNA

Teātra kritiķe un zinātniece

Dzīvei nav melnraksta

Baiba Kalna: Dzīvei nav melnraksta – tā, citējot TV raidījumu cikla nosaukumu, gribētos raksturot Nacionālā teātra jaunākā iestudējuma "Egles stāsti" vadmotīvu. Izrāde balstīta rakstnieces Janas Egles stāstos, kas izraudzīti no trijiem stāstu krājumiem "Svešie jeb Miļeņkij ti moi", "Dzimšanas diena" un "Latvju pacients" un rāda cilvēkus, mūsu laikabiedrus, sarežģītās dzīves robežsituācijās: tuva cilvēka zaudējums, vardarbība, nāve, slimība. Novērojumu un pārdomu paušanai literāte atradusi lielisku sabiedroto – režisore un dramaturģe Ināra Slucka ar savam rokrakstam raksturīgo vērtīgo iedziļināšanos sensitīvās tēmās personāžus un notikumus ir mērķtiecīgi strukturējusi kinematogrāfiskā mozaikā, kurā nav lieku detaļu, pašmērķīgu inscenējuma efektu un ārēja skaļuma, izveidojot skaudru dzīvesstāstu momentuzņēmumu.

Scenogrāfe un kostīmu māksliniece Marija Ulmane spēles laukumu iekārtojusi askētiski, tikai ar dažiem priekšmetiem – krēsliem un galdu, sadalot to divās daļās ar caurspīdīgu priekškaru, uz kura ik pa brīdim izgaismojas videoprojekcijas. Tādējādi

skatuves priekšplānā risinās personāžu reālās dzīves ainas, bet otrajā plānā – sapņu, ilgu un iedomu uzplaiksnījumi. Skatuves grīdu, slāpējot apkārtējos trokšņus, sedz baltu pūku paklājs – kā sniegs, putas vai atmiņas –, likdams minēt, vai tas, ko skatām, notiek realitātē vai varbūt kādā iedomu starptelpā, kur saplūst vārdos izteiktais un noklusētais, redzamais un acīm apslēptais, sapņi un vīzijas. Pieci aktieri – Daiga Kažociņa, Lāsma Kugrēna, Jana Ļisova, Juris Hiršs un Ivars Kļavinskis – ārēji koncentrēti, bet lielā iekšējā intensitātē konturē savus tēlus, un, kā liekot kopā krāsainus puzzles gabaliņus, veido cilvēku likteņu un attiecību tīklojumu. Īsā laika nogrieznī ikviens no viņiem izdzīvo vairākus atšķirīgus raksturus, virtuozī pārejot no viena tēla otrā un atklājot katra iekšienē gruzdošās zemdegas – dziļi apslēpto cilvēcisko drāmu cēloņus.

Neraugoties uz sāpīgajiem cilvēkstāstiem, izrādes intonācija tomēr nav drūmi nolemta, jo tās veidotāji šeit ir atraduši arī liriskus un komiskus akcentus, kas liek pasmaidīt, gluži kā pēdējā npublicētajā stāstā par Niklāvu un viņa namu – un kā dzīvē, kur dramatiskais, traģiskais un komiskais nereti savijas neatsķetināmā kamolā. Šī ir gudra, smalka un emocionāla izrāde līdz domāt un just gatavam skatītājam. Par to, kādi esam, par zaudējumiem, sāpēm, vientulību, par iekšējiem akačiem, ko pārvarēt vienatnē, bet arī par spēku iet uz priekšu. Un izrādes kopnoskaņa ir apliecinoša – ar skatu uz “balto māju kalna galā”.

HENRIETA VERHOUSTINSKA

Teātra kritiķe, LTV žurnāliste

Vairoties no spriedzes

Henrieta Verhoustinska: Latvijas Nacionālā teātra izrāde “Egles stāsti” ir trīs stundas ilga, divās daļās, katrā tiek izstāstīti trīs Janas Egles stāsti. Esmu liela šīs autore fane, viņas skaudrie, smeldzīgie dzīves un tās pabērnu vērojumi vienmēr saņēmuši manu nedalītu uzmanību to lasīšanas laikā. Ne gluži tā tas notiek izrādes vērošanas procesā – seši stāsti ir gana atšķirīgi gan ilgumā, gan spriedzes noturēšanas skalā. Pareizāk būtu teikt, ka izrādes autori ir visiem spēkiem vairījušies no spriedzes: stāsti tiek stāstīti iejūtīgi, cienpilni, bet stāstīti – dažbrīd pirmajā, dažbrīd trešajā personā, iEAUžoties arī pa kādam dialogam. Režisores Ināras Sluckas veiktais dramatizējums izskan drīzāk kā raidluga. Par to, lai ir uz ko arī skatīties, ir parūpējusies scenogrāfe un kostīmu māksliniece Marija Ulmane kopā ar video autoru Kasparu Aniņu. Maigais, pūkainais sniega klājums, kas sedz skatuves grīdu un no kura tiek izrakti nepieciešamie rekvizīti, raksturo visu izrādes intonāciju. Tā ir maiga. Tie personāži, kas nepiedalās dotajā epizodē, bieži ir redzami aiz caurspīdīga priekškara – kurš dažbrīd atdala dzīvos no jau aizgājušajiem. Tikpat maiga, pat elēģiska, ir Edgara Mākena mūzika, kuras vijums noslēdzas ar skaistu dziesmu (ar Janas Egles vārdiem), ko savā pārpasaulīgajā balsī iedziedājusi Agnese Budovska. To klausoties, vērojam videokadrus ar izrādes aktieriem, tiem mēmi komunicējot pie uzklāta galda. Vienlaikus

Egles stāstu saturs ir skaudrs, tas skar tādas tēmas kā vardarbība, nāve, vēzis un vientulība. Tāpēc vismaz man spriedzes pietrūka, gribējās vairāk dzīvības.

Aktieriem izrādē atvēlēta telpa, kur izvērsties, bet vienlaikus arī šī iespēja ir ierobežota, jo katram jāattēlo vairāki personāži vairākos stāstos, kas prasa ātru pārslēgšanos. Vispārējā fatālismā ar dzidru sāpīgo noti paliek prātā Daigas Kažociņas aktierdarbs pirmajā stāstā vecākās māsas lomā, kam jāsadzīvo ar brāļa pazušanu, izgaišanu. Humora izjūtu un spēju vienā acumirkļī apraudāties, nākamajā – apsmieties stāstā par analīžu rezultātu mokošo gaidīšanu spoži uzrāda Jana Ļisova. Lāsma Kugrēna pieredze kā neredzams kalns slejas aiz katras viņas lomas un lomiņas, tomēr man mīļākā ir Aļevtina – sieviete, kura zaudē gan vīru, gan bērnu, bet nezaudē spēju priecāties par dzīvi. To nav zaudējis arī Jura Hirša ielu muzikants, kurš gatavs svešai sievietei atdot iekrātos divus tūkstošus, lai tikai glābtu viņu no vēža. Šī loma aktiera siltajai enerģijai piestāv daudz labāk nekā burlaki, kurus viņš notēlo ar atturīgu eleganci. Un Ivara Kļavinska spēja paradoksāli apvienot nopietno ar komisko (īpaši pēdējā, Niklāva lomā) nav apšaubāma.

Tomēr kopumā lielā virstēma – nāve, kura gaida jebkuru un kura nešķiro, pat ar visu Daigas Kažociņas iejušanos dāmas Nāves lomā, paliek drusku neizrunāta, neizsāpēta. Tikai atstāstīta.